

Sygn. akt III AUa 916/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 listopada 2015 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G.

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maria Sałańska - Szumakowicz
Sędziowie:	SSA Jerzy Andrzejewski (spr.) SSO del. Maria Ołtarzewska
Protokolant:	stażysta Sylwia Gruba

po rozpoznaniu w dniu 6 listopada 2015 r. w Gdańsku

sprawy J. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji J. M.

od wyroku Sądu Okręgowego w Elblągu- IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 lutego 2015 r., sygn. akt IV U 1114/14

1. zmienia zaskarżony wyrok i przyznaje J. M. prawo do emerytury od dnia 1 września 2014 roku;
2. nie stwierdza odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji;
3. zasądza od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. na rzecz wnioskodawcy J. M. kwotę 210,00 (dwieście dziesięć 00/100) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

SSO del. Maria Ołtarzewska SSA Maria Sałańska - Szumakowicz SSA Jerzy Andrzejewski

Sygn. akt III AUa 916/15

UZASADNIENIE

J. M. wniósł odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. z dnia 17.10.2014., którą to decyzją organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury.

Skarżący domagał się uwzględnienia jako pracy w szczególnych warunkach okresów jego zatrudnienia od 1.06.1973r. do 31.12.1998r., wskazując w szczególności na okres zatrudnienia od 1.08.1983r. do 31.12.1998r. kiedy pracował w Zakładzie Produkcji (...) w P. a następnie po przekształceniu w (...) sp. z o.o. w P. na stanowisku torfmistrza i mistrza ds. produkcji torfowej sprawując nadzór inżyniersko-techniczny nad pracownikami którzy wykonywali prace wymienione w wykazie A dział VIII poz. 1 i dział I poz. 3 Rozporządzenia RM z 7.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze /wykaz A dział XIV poz. 24 w/w Rozporządzenia/.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. wniósł o jego oddalenie. Pozwany powołał przepisy ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 153, poz. 1227) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), wskazując, że skarżący nie wykazał żadnego okresu pracy w warunkach szczególnych, albowiem stanowisko stażysty, starszego plamisty, torfmistrza, starszego mistrza i mistrza produkcji torfowej nie uprawniają do wcześniejszej emerytury, a z przedłożonej dokumentacji nie wynika charakter pracy ubezpieczonego.

Wyrokiem z dnia 16.02.2015r. Sąd Okręgowy w E. Wydział IV Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach:

Wnioskodawca J. M. ur. (...) W okresie od 1.06.1973r. do 31.08.1973r. zatrudniony był w P. Zakładzie (...) w P. jako stażysta, od 1.10.1973r. do 31.05.1977r. w (...) Przedsiębiorstwie Produkcji (...) w L. na stanowisku starszego plamisty i torfmistrza, od 1.06.1977r. do 7.07.1978r. w (...) Przedsiębiorstwie Produkcji (...) w S. na stanowisku starszego mistrza, od 8.08.1978r. do 31.08.1983r. w (...) Przedsiębiorstwie Produkcji (...) w L. na stanowisku mistrza produkcji torfowej, od 1.08.1983r. do 31.12.1998r. na stanowisku torfmistrza w (...) Przedsiębiorstwie Produkcji (...) w S. a po przekształceniu (...) sp. z o.o. w P..

W trakcie wykonywania pracy od 8.08.1978r. do 31.08.1983r. w (...) Przedsiębiorstwie Produkcji (...) w L. nadzorował pracę na torfowisku. Prace przy zbiorze torfu rozpoczynały się wiosną i trwały do października, zimą wykonywane były czynności związane z karczowaniem torfowiska, czyszczeniem rowów, obniżaniem przepustów, dokonywano również przekładek ręcznych torfu składowanego na hałdach usytu

owanych na torfowisku.

W dniu 24.09.2014r. skarżący wystąpił do pozwanego organu rentowego z wnioskiem o ustalenie uprawnień do emerytury. Z oświadczenia wnioskodawcy wynikało, że nie jest on członkiem otwartego funduszu emerytalnego, zaś z kwestionariusza dotyczącego okresów składkowych i nieskładkowych wynikało, iż na dzień 1.01.1999 wnioskodawca legitymował się 25 letnim okresem ubezpieczeniowym.

Na podstawie przedłożonej dokumentacji pozwany organ rentowy ustalił, iż skarżący ukończył wiek 60 lat, nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego i na dzień 01.01.1999r. legitymuje się ponad 25 letnim okresem ubezpieczenia, a także nie wykazał 15 lat zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Na tej podstawie decyzją z dnia 17.10.2014r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury.

Wnioskodawca nie zgodził się z powyższą decyzją, wnosząc odwołanie, w którym domagał się przyznania mu prawa do świadczenia.

Sąd Okręgowy wskazał, iż zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku emerytalnego, wynoszącego co najmniej 60 lat dla kobiet i co najmniej 65 lat dla mężczyzn, z zastrzeżeniem art. 46, 47, 50, 50a i 50e i 184.

W myśl art. 184 ust. 1 ww. ustawy, ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

Ust. 2 Emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Stosownie do § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43), pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn oraz ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Zgodnie zaś z § 3 rozporządzenia, za okres zatrudnienia wymagany do uzyskania emerytury, zwany dalej „wymaganym okresem zatrudnienia”, uważa się okres wynoszący 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, liczony łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczanymi do okresów zatrudnienia.

W myśl § 2 ust. 1 rozporządzenia, okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Z powyższego wynika, iż skarżący nabyłby prawo do wcześniejszej emerytury w przypadku łącznego spełnienia przesłanek:

- ukończenia wieku 60 lat
- legitymowania się łącznym okresem ubezpieczenia w wymiarze co najmniej 25 lat, przypadającym na dzień 01.01.1999r.;
- legitymowania się 15 letnim okresem pracy wykonywanej w szczególnych warunkach, przypadających na dzień 01.01.1999r.;
- nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego lub przekazania środków na dochody budżetu państwa.

Poza sporem w sprawie było, że skarżący J. M. w dniu (...) miał ukończone 60 lat, na dzień 01.01.1999r. legitymował się ponad 25 letnim okresem ubezpieczenia, nie przystąpił do OFE.

Spornym pozostawało czy skarżący na dzień 01.01.1999r. legitymuje się 15 letnim okresem pracy wykonywanej w szczególnych warunkach.

Zdaniem pozwanego organu rentowego, skarżący nie wykazał przesłanki 15 lat pracy wykonywanej w szczególnych warunkach, bowiem nie przedłożył żadnych dokumentów potwierdzających wykonywanie takiej pracy.

Faktem jest, iż rozporządzenie RM z 07.02.1983r. w § 2 ust. 2 wymaga, by okresy pracy w szczególnych warunkach zostały potwierdzone przez zakład pracy w świadectwie wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub też w „zwykłym” świadectwie pracy z odpowiednią adnotacją. Niemniej jednak należy zauważyć, iż świadectwo pracy nie ma mocy wiążącej zarówno dla pozwanego, jak i dla Sądu. Nie jest ono bowiem dokumentem urzędowym w rozumieniu art. 244 § 1 i 2 k.p.c., gdyż podmiot wydający to świadectwo nie jest organem państwowym ani organem wykonującym

zadania z zakresu administracji państwowej, a tylko dokumenty wydane przez te organy stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo poświadczane. W postępowaniu sądowym świadectwo pracy traktuje się jako dokument prywatny w rozumieniu art. 245 k.p.c., który stanowi jedynie dowód tego, że osoba, która je podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie. Dokument taki podlega kontroli zarówno co do prawdziwości wskazanych w nim faktów, jak i co do prawidłowości wskazanej podstawy prawnej. Tak więc wnioskodawca posiada uprawnienie do wykazania innymi dowodami, iż stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w szczególnych warunkach, tym bardziej, iż zgodnie z utrwalonym w judykaturze poglądem, w sądowym postępowaniu odwoławczym możliwe jest ustalenie okresów zatrudnienia także w oparciu o inne dowody niż dowód z zaświadczenia zakładu pracy (uchwała SN z dnia 21.09.1984r. III UZP 48/84 LEX nr 14630, uchwała SN z dnia 10.03.1984r. III UZP 6/84 LEX nr 14625).

W ocenie Sądu I instancji, ubezpieczony nie wykazał, iż przez okres 15 lat wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracę w warunkach szczególnych.

Uprawnienie do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym stanowi przywilej dla ściśle określonych grup pracowniczych i stanowi odstępstwo od zasady powszechnego wieku emerytalnego. W związku z powyższym prawo powyższe, w ocenie Sądu Okręgowego, musi zostać udowodnione i nie może przestać jedynie na jego na uprawdopodobnieniu.

Oznacza to, że wykonywanie pracy w warunkach szczególnych musi zostać wykazane w sposób niezbity i nie budzący jakichkolwiek wątpliwości (vide wyrok SA w Białymstoku z 12.11.13r. III AUa 220/13 i wyrok SA w szczecinie z 7.11.13r. III AUa 396/13).

Sąd I instancji podkreślił, że proces w tym proces w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest procesem kontrydiktoryjnym, co oznacza, że ciężar przeprowadzenia stosownego dowodu na potwierdzenie faktów, z których strona wywodzi skutek prawny, a w przypadku niniejszego postępowania wykazania 15 lat pracy w warunkach szczególnych, obciążał ubezpieczonego zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 6 k.c., stosownie, do którego „ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie która z tego faktu wywodzi skutki prawne”. Strony są obowiązane wskazać dowody dla stwierdzenia tych faktów/ art. 232 k.p.c./. To one bowiem są wyłącznym dysponentem toczącego się postępowania i one wreszcie ponoszą odpowiedzialność za jego wynik. Sąd orzeka na podstawie twierdzeń i dowodów dostarczonych przez stronę i tylko wyjątkowo, np. w sytuacji ewidentnej nieporadności strony ma obowiązek prowadzenia postępowania dowodowego z urzędu.

W ocenie Sądu Okręgowego, ubezpieczony nie podolał wskazanemu wyżej obowiązkowi procesowemu.

Ubezpieczony reprezentowany był przez zawodowego pełnomocnika i w toku niniejszego postępowania złożył zakres czynności i odpowiedzialności mistrza do spraw przerobu torfów i sprzedaży wyrobów, z którego wynika, iż zadania ubezpieczonego były szerokie. Jako podstawowe zadania wymieniono organizowanie i kierowanie pracą zespołu pracowników, zatrudnionych przy produkcji torfu oraz sprzedaży, składowanie i sezonowanie torfu (półfabrykatu) oraz wyrobów gotowych, koordynacja i bezpośredni nadzór nad sprzętem, urządzeniami i maszynami wchodzącymi w skład produkcji. Jako czynności dodatkowe wskazano m.in. współdziałanie w sprawach dot. zagadnień finansowych związanych z realizacją zadań produkcyjnych i innych w sprawach dot. rocznych i kwartalnych planów produkcyjnych, ich realizacji i analizy techniczno - ekonomicznej i zatrudnienia. Do obowiązków mistrza zaliczono również m.in. współpracę przy realizowaniu planów techniczno-finansowych, współpracę przy ustalaniu operatywnych kwartalnych planów produkcji, sporządzanie sprawozdań i informacji w zakresie ustalonych przez zarząd, prowadzenie bieżącej ewidencji i kontroli wykonywania produkcji, a także wykonywanie czynności zw. z planowaniem i udzielaniem urlopów pracownikom, prowadzenie rejestru wypadków, kontrole pod względem bhp pomieszczeń higieniczno-sanitarnych, kontrolę celowości wydawania posiłków regeneracyjnych.

Sąd Okręgowy wskazał, iż z zakresu obowiązków w sposób jednoznaczny wynika, że ubezpieczonemu oprócz prac związanych z wydobywaniem, obróbką i przeróbką torfu powierzono szereg innych czynności, a ubezpieczony w toku

postępowania nie przedłożył żadnych dowodów, które wskazywały by, iż jego praca polegała jedynie na nadzorowaniu prac związanych z wydobywaniem i obróbką torfu.

Ubezpieczony wskazywał natomiast, że sam okres zatrudnienia od 1.08.1983r do 31.12.1998 r. upoważnia go do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, albowiem przez cały ten okres sprawował nadzór inżyniersko - techniczny na torfowisku, sprawując nadzór nad pracownikami, którzy zajmowali się wydobywaniem torfu, które są wymienione w dziale I wyk. A poz. 3. Ubezpieczony wskazywał przy tym, iż prace wykonywano przy pomocy ciągników i koparek w tym pojazdów gąsienicowych, a pracy kierowców ciągników i operatorów pojazdów gąsienicowych zostały wymienione jako prace w szczególnych warunkach w wykazie A dział VIII poz. 3 Rozporządzenia Rady Ministrów z 7.02.83r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze.

Ubezpieczony zawniósł o przesłuchanie w charakterze świadków K. G. i J. K.. Świadczenie powyżsi potwierdzili, że ubezpieczony w okresie od zatrudnienia w (...) Przedsiębiorstwie Produkcji (...) w S., a po przekształceniu (...) sp. z o.o. w P., wykonywał swoje czynności zawodowe na torfowisku, gdzie od kwietnia do października wydobywany był torf. Prace związane z wydobywaniem torfu wykonywane były przez traktorzystów. Na torfowisku pracowali również w sezonie zbioru torfu pracownicy sezonowi, którzy ręcznie przekładali ręcznie torf, aby wysechł. Ubezpieczony decydował jaką metodą ma być zbierany torf, nadzorował zarówno prace operatorów maszyn jak i innych pracowników ręcznie przekładających torf.

W okresie zimowym ubezpieczony nadzorował prace traktorzystów i operatorów koparek, którzy pracowali przy oczyszczaniu terenu do wydobycia torfy poprzez usuwanie krzewów, czyszczeniu rowów i przepustów. Odpowiadał także za przekładanie torfu, kontrolował stan zebranego torfu magazynowanego na torfowisku, przekazywał próbki torfu do laboratorium, nadzorował załadunek torfu, który przeznaczony był do sprzedaży.

Sąd I instancji dał wiarę zeznaniom świadków, albowiem brak jest podstaw, by kwestionować ich szczerość i zgodność z rzeczywistym stanem rzeczy. Świadczenie są osobami obcymi dla odwołującego i nie mają żadnego interesu w składaniu fałszywych zeznań. Ich zeznania wzajemnie się uzupełniają, tworząc logiczną całość.

Rodzaje prac i stanowisk uprawniających do obniżenia wieku emerytalnego wskazane zostały w załączniku do rozporządzenia RM z dnia 07.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43). Na podstawie delegacji zawartej w § 1 ust. 2 powyższego rozporządzenia właściwi ministrowie, kierownicy urzędów centralnych i centralne związki spółdzielcze ustalili w podległych i nadzorowanych zakładach pracy stanowiska pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazach A i B.

Tak więc jedynie stanowisko pracy, którego charakter odpowiada stanowisku wskazanemu w odpowiednim przepisie rozporządzenia Rady Ministrów oraz przepisie właściwego resortu, może być uznane za pracę w szczególnych warunkach.

W wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia RM z dn. 07.02.1983r., w dziale XIV (prace różne) pod poz. 24 zostały wymienione prace polegające na kontroli międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług oraz dozór inżyniersko-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie.

W pozycji tej zatem nie wymienia się stanowiska pracy, lecz odwołuje się do czynności ogólnie pojętego nadzoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w tych wydziałach i oddziałach, w których zatrudnieni są pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych. Definicję ustawową "pracy w szczególnych warunkach" zawiera art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Praca w warunkach szczególnych to praca, w której pracownik w sposób znaczny jest narażony na niekorzystne dla zdrowia

czynnikami. Pracę taką pracownik musi wykonywać stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku (§ 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.), aby nabyć prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Motyw przyświecający ustawodawcy w stworzeniu instytucji przewidzianej w art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS opiera się zatem na założeniu, że praca wykonywana w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też osoba wykonująca taką pracę ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Pamiętać również należy, iż prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym stanowi odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i określonego w nim wieku emerytalnego, tak więc przepisy regulujące to prawo należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo. Przy takim założeniu czynności ogólnie pojętego nadzoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w tych wydziałach i oddziałach, w których zatrudnieni są pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., objęte poz. 24 działu XIV wykazu A, to wyłącznie te czynności, które wykonywane są w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, a więc polegające na bezpośrednim nadzorze i bezpośredniej kontroli procesu pracy na stanowiskach pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. Jeśli zatem czynności te wykonywane są w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na stanowisku pracy związanej z kontrolą międzyoperacyjną, kontrolą jakości produkcji i usług oraz dozorem inżynieryjno-technicznym, to okres wykonywania tej pracy jest okresem pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu.

Ubezpieczony wskazywał, że nadzór inżynieryjno techniczny polegał na nadzorowaniu prac związanych z wydobywaniem, obróbką i przeróbką surowców skalnych /do których zalicza się torf/. Wydobywanie torfu to wydobywanie odkrywkowe kopalni odkrywkowych i dlatego ubezpieczony wskazywał prawidłowo dział I rozporządzenia RM.

Z kolei w załączniku do zarządzenia nr 17 Ministra Górnictwa i Energetyki z 12.08.1983r. w dziale XIV poz. 24 pkt. 1 również wymienione są prace polegające na kontroli międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie.

Sąd I instancji podkreślił, iż w sprawie nie budziło wątpliwości, że ubezpieczony w okresie zatrudnienia od 1.08.1983r do 31.12.1998 r. w okresie sezonu wydobywczego torfu sprawował nadzór inżynieryjno- techniczny nad pracownikami wykonującymi prace związane z wydobywaniem torfu .

Cyt wyżej zarządzenie nie wymienia żadnych stanowisk związanych z wydobywaniem torfu, a jedynie związane z pracą pod ziemią, wydobywaniem węgla brunatnego, piasku i łupków. Nie wymienia stanowiska torfiarza. Tym samym, zdaniem Sądu Okręgowego, nie można było uznać pracy w tym okresie jako pracy w warunkach szczególnych, albowiem nadzorował pracę osób na stanowiskach, które nie są wymienione w Rozporządzeniu RM, ani w zarządzeniach resortowych.

Ponadto w okresie od października-listopada do kwietnia każdego roku skarżący nadzorował wykonywanie prac związanych z porządkowaniem torfowiska tj. oczyszczaniem, a także sprzedażą i ładowaniem torfu. W ocenie ubezpieczonego, nadzór inżynieryjno- techniczny w okresie zimowym dotyczył stanowisk pracy wykonywanej w warunkach szczególnych wymienionych w wykazie A dziale VIII poz. 3 tj. prace kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych. Dział VIII cyt rozporządzenie dotyczy jednak prac wykonywanych pracowników w transporcie. W ocenie Sądu I instancji, stanowisk, na których wykonywanie prac nadzorował ubezpieczony nie można zaliczyć do prac wykonywanych w warunkach szczególnych. Pracy pracownika zatrudnionego przy "pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości..." nie można oceniać w oderwaniu od specyfiki "technologii" branży, w której praca jest wykonywana oraz, że dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach konieczne jest także takie jej zakwalifikowanie. Wykładnia językowa regulacji zawartej w Wykazie A dział VIII pkt 3, przy uwzględnieniu przyjętej przez rozporządzenie kwalifikacji branżowo-stanowiskowej oraz przy uwzględnieniu systematyki przepisów, nie pozwala na kwalifikowanie pracy kierowców ciągników, kombajnów wykonujących swą pracę w górnictwie /ale także np. w rolnictwie/, jako pracy w szczególnych warunkach. Wskazane

stanowiska wymienione zostały w dziale VIII wykazu "w transporcie i łączności", a nie w dziale I „w górnictwie czy też "X" w rolnictwie i przemyśle rolno - spożywczym", ani w dziale XIV "prace różne". Wobec powyższego, zdaniem Sądu Okręgowego nie ma przesłanek, aby przyjmować, że wykonywanie prac na wskazanych stanowiskach niezależnie od branży, w której praca jest wykonywana, skutkuje szkodliwością pozwalającą na zaliczenie tego okresu jako uprawniającego do nabycia emerytury w obniżonym wieku, tak jak to dotyczy na przykład pracy "przy spawaniu" (Dział XIV poz. 12). Umieszczenie wskazanych stanowisk w dziale VIII w transporcie i łączności, mimo ujęcia pracy traktorzysty, kombajnisty odrębnie od pracy kierowcy samochodów ciężarowych, autobusów i pojazdów specjalistycznych, łączy szkodliwość tejże pracy nie z faktem prowadzenia tychże pojazdów lecz z faktem prowadzenia tychże pojazdów przy uwzględnieniu specyfiki "technologii" pracy w transporcie i łączności i obciążeń psychofizycznych związanych z uczestnictwem takich pojazdów w ruchu publicznym. Obciążeń, których nie ma, jak uznał ustawodawca, przy wykonywaniu prac na wskazanych stanowiskach w górnictwie, gdzie wykonywane były prace na torfowisku tj. prace oczyszczające. W stanie faktycznym brak było podstaw, aby można zaliczyć wnioskodawcy do wymaganych 15 lat pracy w szczególnych warunkach prac wykonywanych przez niego w okresie od października do marca każdego roku we wskazywanym przez niego okresie, w którym sprawował nadzór nad pracownikami, których prac nie można zaliczyć do prac wykonywanych w warunkach szczególnych.

Wymienienie w wykazie A, dziale VIII pod pozycją 3 prac kierowców ciągników i pojazdów gąsienicowych nie oznacza, że należy uznać za pracę w szczególnych warunkach kierowanie tymi pojazdami przy jakichkolwiek zadaniach, a nie tylko transportowych. Prace uznane za wykonywane w warunkach szczególnych bez względu na miejsce i rodzaj zostały wymienione w dziale XIV zatytułowanym "prace różne". Nie można uznać, że praca kierującego ciągnikiem lub pojazdem gąsienicowym jest zawsze pracą "w transporcie", nawet jeżeli kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje przy pomocy ciągnika prace polowe lub jak w przypadku przedmiotowej sprawy „porządkowe”. Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał w swym orzecznictwie, że podział wykazu A na "branże" ma istotne znaczenie. W wyroku z 16 czerwca 2009 r. (I UK 24/09, LEX nr 518067) nie uznał za uzasadnione zaliczenie do prac szkodliwych w "energetyce" wszelkich prac związanych z montowaniem oraz eksploatacją instalacji i urządzeń elektrycznych. Według Sądu Najwyższego, prace wykonywane w szczególnych warunkach wymienione w dziale II wykazu A to tylko prace wykonywane w energetyce czyli w ramach wytwarzania (przetwarzania) energii elektrycznej oraz ciepłej i dostarczania jej odbiorcom. W wyroku z 19 maja 2011 r. (III UK 174/10, LEX nr 901652) Sąd Najwyższy uznał, że praca maszynistów ciężkich maszyn budowlanych lub drogowych może być potraktowana jako praca w szczególnych warunkach tylko wtedy, gdy jest wykonywana "w budownictwie i w przemyśle materiałów budowlanych" (dział V wykazu A) a nie w cukrowni. W tym wyroku Sąd Najwyższy odwołał się do poglądów wyrażonych wcześniej w wyroku z 1 czerwca 2010 r. (II UK 21/10, LEX nr 619638). Sąd Najwyższy podkreślił w nim stanowiskowo - branżowy charakter ujęcia (w rozporządzeniu z 1983 r. i wykazie A stanowiącym załącznik do niego) prac wykonywanych w szczególnych warunkach. Stwierdził, że nie można swobodnie ani dowolnie wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w rozporządzeniu. W wyroku z 19 marca 2012 r. (II UK 166/11, LEX nr 1171002) Sąd Najwyższy uznał, że odesłanie w art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej do przepisów dotychczasowych (w zakresie rodzaju prac i stanowisk) nie dotyczy kompetencji do tworzenia wykazów obejmujących stanowiska, na których świadczy się pracę w szczególnych warunkach, natomiast obejmuje samą treść tych wykazów. W tym wyroku również został podzielony pogląd o istotnym znaczeniu przyporządkowania danego rodzaju pracy do określonej branży przy jej kwalifikowaniu, jako pracy wykonywanej w szczególnych warunkach wyrażony w przywołanym wyżej wyroku z 1 czerwca 2010 r. (II UK 21/10).

Mając na uwadze powyższe, zdaniem Sądu I instancji, brak było podstaw do uwzględnienia odwołania wnioskodawcy.

W świetle powyższego Sąd Okręgowy uznał, iż skarżący J. M. nie wykazał przesłanki 15 lat zatrudnienia w szczególnych warunkach i tym samym kumulatywnie wszystkich przesłanek do nabycia uprawnień do wcześniejszej emerytury. Decyzja pozwanego organu rentowego była więc zdaniem Sądu I instancji prawidłowa, dlatego też odwołanie wnioskodawcy należało oddalić, stosownie do art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Apelację od wyroku wywiódł ubezpieczony, zaskarżając go w całości i zarzucając:

1) błąd w ustaleniach faktycznych mogący mieć wpływ na wydane orzeczenie polegający na ustaleniu, iż dozór inżyniersko-techniczny wykonywany przez pozwanego wykonywany był nad pracownikami, którzy nie wykonywali pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz przepisów resortowych,

2) naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów mogące mieć wpływ na wydane orzeczenie polegające na ustaleniu, iż skarżący nie wykazał spełnienia przesłanki 15 lat zatrudnienia w szczególnych warunkach i tym samym kumulatywnie wszystkich przesłanek do nabycia uprawnień do wcześniejszej emerytury.

3) naruszenia prawa materialnego w postaci art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Wskazując na powyższe naruszenia, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy oraz o przyznanie kosztów zastępstwa procesowego za reprezentowanie ubezpieczonego w postępowaniu apelacyjnym, a nadto za reprezentowanie go w postępowaniu pierwszoinstancyjnym.

W uzasadnieniu apelacji skarżący podniósł, że sprawował nadzór na osobami pracującymi na torfowisku, co wymagało jego stałej obecności. Świadek J. K. zeznał, iż lata jego pracy na stanowisku operatora koparki i operatora lokomotywki wąskotorowej zostały mu zaliczone jako lata pracy w warunkach szczególnych. Z zeznań świadka wynika, iż był on operatorem koparki i pracował przy wydobywaniu torfu, plantowaniu torfowisk i przygotowywaniu nowych, przy czym w każdym przypadku używał koparki gąsienicowej z osprzętem. Świadek ów pracował na powyższym stanowisku pod kierownictwem skarżącego. Niezrozumiałym jest zatem stanowisko Sądu pierwszej instancji w przedmiocie tego, iż skarżący wykonywał dozór inżyniersko-techniczny nad pracownikami, których praca nie jest pracą wykonywaną w warunkach szkodliwych, uprawniająca do wcześniejszej emerytury.

Skarżący podkreślił, iż przepis wykazu A dział XIV, poz. 24, stanowiącym załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983r. wymaga, aby dozór inżyniersko techniczny był wykonywany na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, nie wymaga zaś, aby wszyscy pracownicy byli zatrudnieni w szczególnych warunkach (SA Kraków, wyrok dnia 21.11.2016r., sygn. akt III AUa 1076/05). Sąd pierwszoinstancyjny nieprawidłowo więc uznał, iż ubezpieczony w toku postępowania nie przedłożył żadnych dowodów, które wskazywałyby, iż jego praca polegała jedynie na dozorowaniu prac związanych z wydobywaniem i obróbką torfu. Z zeznań świadków wynika, iż prace na torfowisku trwały cały rok, a planowaniem zimowych robót na torfowisku zajmował się skarżący, on też rozdzielał prace w trakcie zimy na torfowisku.

Zdaniem apelującego, ze zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że podstawowymi pracami wykonywanymi na torfowisku były prace polegające na wydobywaniu torfu i przygotowywaniu nowych działek do wydobywania torfu. Z zeznań świadków jak i samego skarżącego wynika, iż czynności te wykonywano przy pomocy ciągników gąsienicowych i koparek gąsienicowych. Prace kierowców pojazdów gąsienicowych zostały wymienione jako prace w szczególnych warunkach w wykazie A, dział VIII, poz. 3 stanowiącym załącznik Nr 1 do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Także pozostałe prace, również zimowe, były wykonywane za pomocą pojazdów gąsienicowych, do których podłączony był odpowiedni osprzęt.

Skarżący nie zgodził się nadto ze stanowiskiem Sądu Okręgowego, jakoby brak było możliwości powiązania konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w rozporządzeniu Rady Ministrów. Przytoczyć stanowisko jakie zajął Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 19 stycznia 2015 r., sygn. akt III AUa 1084/14, iż przepisy § 1 ust. 2 i 3 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego nie mogą być interpretowane w ten sposób, że pracownicy zatrudnieni na stanowiskach nie wymienionych w wykazach branżowych nie mają prawa do

świadczeń emerytalnych przysługujących ze względu na wykonywanie pracy w szczególnych warunkach, pomimo tego, że pracę taką faktycznie wykonywali (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2010 r., sygn. akt I UK 324/09).

Apelujący wskazał, że funkcjonowanie zakładu pracy zatrudniającego ubezpieczonego w resorcie górnictwa nie przekreśla możliwości zakwalifikowania pracy operatorów koparek gąsienicowych, nad którymi dozór sprawował skarżący, do pracy wymienionej w dziale obejmującej inne branże. Wystarczające jest, aby rodzaj pracy wymieniony był rozporządzeniu bądź zarządzeniach resortowych. W konsekwencji tylko wykonywanie pracy na stanowisku określonym w zarządzeniu resortowym, której nie wymieniono w wykazach A i B, stanowiących załącznik do rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego pracowników, nie uprawnia do uzyskania emerytury w obniżonym wieku emerytalnym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawcy okazała się zasadna, skutkując zmianą zaskarżonego wyroku i przyznaniem ubezpieczonemu prawa do emerytury od dnia 01.09.2014 r.

Tytułem wstępu podkreślić należy, że Sąd Apelacyjny zaakceptował w całości ustalenia faktyczne Sądu I instancji, traktując je jak własne, nie widząc w związku z tym konieczności ich ponownego szczegółowego przytaczania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 05.11.1998 r., sygn. I PKN 339/98, opubl. OSNAPiUS z 1999 r., z. 24, poz. 776). Jednocześnie Sąd Odwoławczy doszedł do przekonania, że Sąd I instancji pomimo prawidłowych ustaleń faktycznych dokonał błędnej subsumcji prawnej w zakresie, w jakim uznał, iż wnioskodawca nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych.

Ubezpieczony J. M. wniósł odwołanie od decyzji odmawiającej przyznania mu prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej: „ustawy emerytalnej”). Wskazany przepis wraz z art. 32 ustawy emerytalnej oraz z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (dalej: rozporządzenie), określają dla mężczyzn następujące przesłanki prawa do wcześniejszej emerytury: ukończony 60 rok życia, 25-letni ogólny staż ubezpieczeniowy, 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przed 1 stycznia 1999 r. oraz nieprzystąpienie do OFE albo złożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa.

Wskazać także należy, iż zgodnie z dyspozycją § 2 ust. 1 rozporządzenia, okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Spór stron sprowadzał się wyłącznie do oceny, czy ubezpieczony legitymuje się 15-letnim stażem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, bowiem organ rentowy nie kwestionował spełnienia przez wnioskodawcę pozostałych wymienionych wyżej przesłanek.

Organ rentowy nie zaliczył bowiem wnioskodawcy do stażu pracy w warunkach szczególnych okresu zatrudnienia od 1.08.1973r. do 31.12.1998r. w Zakładzie Produkcji (...) w P., a następnie po przekształceniu - w (...) sp. z o.o. w P. na stanowisku torfmistrza i mistrza ds. produkcji torfowej.

Sąd I instancji podzielił stanowisko organu rentowego, uznając, iż w spornym okresie wnioskodawca nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych, o jakiej mowa w wykazie A rozporządzenia w dziale XIV poz. 24, tj. nie sprawował nadzoru inżyniersko-technicznego nad pracownikami zatrudnionymi w warunkach szczególnych.

Jak prawidłowo ustalił Sąd Okręgowy, wnioskodawca nadzorował prace związane z wydobywaniem torfu, przy czym samo wydobywanie torfu odbywało się w okresach od kwietnia do października, natomiast w okresie zimowym

nadzorował prace traktorzystów i operatorów koparek, którzy pracowali przy oczyszczaniu terenu do wydobycia torfu, a także kontrolował stan zebranego torfu magazynowanego na torfowisku czy też nadzorował załadunek torfu przeznaczonego do sprzedaży.

Sąd I instancji błędnie jednak uznał, iż prace związane z wydobywaniem torfu nie są pracami w szczególnych warunkach, bowiem stanowisko torfiarza nie zostało wymienione w zarządzeniach resortowych. Wskazać bowiem trzeba, iż decydujące dla oceny charakteru pracy ubezpieczonego są prace wymienione w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia. W wykazie tym w dziale I (W górnictwie) pod poz. 3 wymienione zostały wydobywanie, obróbka i przeróbka surowców skalnych oraz wydobywanie ropy naftowej i gazu. Przedsiębiorstwo, w którym zatrudniony był wnioskodawca podlega resortowi górnictwa. Torf zaś jest niewątpliwie surowcem skalnym. Skoro więc wszelkie prace związane z wydobywaniem i obróbką torfu mieszczą się w zakresie prac wskazanych w dziale I pod poz. 3 wykazu A rozporządzenia, to bez znaczenia pozostaje okoliczność, że stanowisko torfiarza nie zostało wymienione w wykazie resortowym. Decydujące jest bowiem rozporządzenie, będące aktem prawnym powszechnie obowiązującym. Wykazy resortowe natomiast należy traktować jako posiadające charakter informacyjny, techniczno-porządkujący i uściślający. Wykaz resortowy ułatwia identyfikację określonego stanowiska pracy jako stanowiska pracy w szczególnych warunkach, nie przekreśla natomiast jako pracy w warunkach szczególnych stanowiska, które nie zostało w nim wskazane, o ile stanowisko to ewidentnie mieści się w zakresie pojęciowym prac wskazanych w rozporządzeniu. W ocenie Sądu Apelacyjnego, tak zaś właśnie jest w przypadku pracy wykonywanej w spornym okresie przez wnioskodawcę. Skoro więc wnioskodawca sprawował dozór nad pracami wykonywanymi w warunkach szczególnych, to sam wykonywał pracę w warunkach szczególnych, o której mowa w wykazie A rozporządzenia w dziale XIV (prace różne) pod poz. 24 (kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżyniersko-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie).

Zgodzić się również nie można z rozważaniami Sądu Okręgowego odnośnie tego, że za pracę w warunkach szczególnych nie można uznać prac wykonywanych przez wnioskodawcę w okresie zimowym, kiedy to ubezpieczony nie nadzorował wydobywania torfu, ale prace związane z porządkowaniem torfowiska, wykonywane przy użyciu ciągników i pojazdów gąsienicowych. Sąd I instancji podnosił, że prace kierowców ciągników, kombajnów i pojazdów gąsienicowych wymienione zostały w dziale VIII rozporządzenia, czyli w transporcie, a zatem nie będą pracami w warunkach szczególnych prace takich kierowców wykonywane w zakładzie podporządkowanym resortowi górnictwa. Zauważyć jednak należy, iż zarządzenie resortowe, czyli zarządzenie nr 17 Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 12 sierpnia 1983 r. w sprawie określenia stanowisk pracy w resorcie górnictwa i energetyki, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach również wyszczególnia w dziale VIII prace w transporcie i łączności, gdzie pod poz. 3 wymienione zostały prace kierowców ciągników lub pojazdów gąsienicowych. Dla uznania prac wykonywanych przez podporządkowanych ubezpieczonemu pracowników za prace w warunkach szczególnych nie jest zatem konieczne zakwalifikowanie ich jako prac w transporcie.

Nadto, w ocenie Sądu II instancji, prace związane z porządkowaniem torfowiska i ładowaniem torfu mieszczą się w szeroko rozumianym pojęciu prac związanych z wydobyciem, obróbką i przeróbką surowców skalnych. Przygotowanie torfowiska bądź też załadowanie go po wydobyciu są bowiem niezbędnymi elementami ciągu prac związanych z wydobyciem i obróbką torfu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, ubezpieczony wykazał więc, że w spornym okresie stale i w pełnym wymiarze wykonywał prace w warunkach szczególnych, o których mowa w dziale XIV pod poz. 24 wykazu A rozporządzenia, tj. sprawował dozór nad pracami wymienionymi w załączniku do rozporządzenia w dziale I pod poz. 3. Tym samym więc stwierdzić trzeba, iż wnioskodawca spełnił wszystkie przesłanki przyznania mu prawa do wcześniejszej emerytury.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny w pkt 1 wyroku na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i przyznał J. M. prawo do emerytury od dnia 1 września 2014 r.

Jako że charakter pracy wnioskodawcy został ustalony dokładnie dopiero w postępowaniu sądowym, m.in. w oparciu o zeznania świadków, Sąd II instancji w pkt 2 sentencji na podstawie art. 118 ust. 1 a ustawy emerytalnej nie stwierdził odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

O kosztach procesu Sąd Apelacyjny rozstrzygnął zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu określoną w art. 98 i 99 k.p.c., stosownie do której strona przegrywająca proces obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty zastępstwa procesowego, zgodnie z przepisami § 12 ust. 2 w zw. z § 13 ust.1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002r. - w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszeniu przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, zasądając od pozwanego na rzecz wnioskodawcy kwotę 210 zł (pkt 3 sentencji).

SSO del. Maria Ołtarzewska SSA Maria Sałańska-Szumakowicz SSA Jerzy Andrzejewski